

Historie Hjelpearck – VG2/VG3

Epoker, norsk historie, verdenskrigene og historisk metode — LK20

Historiske epoker

Antikken (ca. 800 f.Kr.–500 e.Kr.)

- Gresk demokrati i Athen
- Romerrikets vekst og fall
- Filosofi: Sokrates, Platon, Aristoteles
- Republikkens idealer
- Slaveri som samfunnsgrunnlag
- Kristendommens fremvekst

Middelalderen (ca. 500–1500)

- Feudalsamfunnet og lensherrer
- Kirkens makt og paveveldet
- Korstogene (1096–1291)
- Svartedauden (1347–1351)
- Stendersamfunnet
- Vikingtiden i Norden

Tidlig moderne tid (ca. 1500–1800)

- Renessansen – humanisme
- Reformasjonen (1517)
- Oppdagelsesreisene
- Eneveldet (absolutisme)
- Den vitenskapelige revolusjon
- Opplysningstiden – fornuft
- Den franske revolusjon (1789)

Moderne tid (ca. 1800–)

- Industrialisering
- Nasjonalisme og nasjonsbygging
- Imperialisme og kolonialisme
- Demokratisering
- Verdenskrigene
- Den kalde krigen
- Globalisering

Norsk historie

Nasjonsbygging (1800-tallet)

- Romantikken og nasjonalidentitet
- Grunnloven 1814
- Union med Sverige (1814–1905)
- Thranitterbevegelsen (1848–51)
- Parlamentarisme (1884)
- Venstres rolle
- Folkehøgskole og målstrev

1814 – Grunnloven

- Kielfreden – Danmark avstår Norge
- Notabelmøte og riksforsamling
- Eidsvoll 17. mai 1814
- Maktfordeling (inspirert av Montesquieu)
- Begrenset stemmerett
- “Jødeparagrafen” (opphevet 1851)
- Mossekonvensjonen – union med Sverige

1905 – Unionsoppløsningen

- Konflikt om konsulatvesenet
- 7. juni-beslutningen
- Karlstadforhandlingene
- Folkeavstemning
- Prins Carl blir Haakon VII
- Fredelig skilsmisse

Okkupasjonen 1940–1945

- 9. april 1940 – invasjon
- Kongen nekter å kapitulere
- Quisling og NS-regimet
- Motstandsbevegelsen (Milorg, Sivorg)
- Deportasjon av jøder
- Tvangsarbeid og fangenskap
- Frigjøring 8. mai 1945
- Rettsoppgjøret

Verdenskrigene

Første verdenskrig (1914–1918)

Årsaker:

- Nasjonalisme og imperialisme
- Allianser (trippelalliansen/ententen)
- Militarisme og opprustning
- Skuddene i Sarajevo

Forløp:

- Skyttergravskrig
- Nye våpen (gass, tanks, fly)
- USA inn i krigen (1917)
- Russisk revolusjon (1917)

Konsekvenser:

- Versailles-traktaten
- Østerrike-Ungarn oppløst
- Folkeforbundet
- Tysk ydmykelse og krigsgjeld

Andre verdenskrig (1939–1945)

Årsaker:

- Versailles-traktatens følger
- Økonomisk krise og depresjon
- Nazismens fremvekst
- Appeasement-politikk

Forløp:

- Blitskrieg og okkupasjoner
- Holocaust – 6 millioner jøder
- Østfronten – Stalingrad
- D-dagen 6. juni 1944
- Atombombene over Japan

Konsekvenser:

- FN opprettet (1945)
- Nürnbergprosessene
- Kald krig begynner
- Avkolonisering
- Menneskerettighetserklæringen

Den kalde krigen (1947–1991)**Hovedtrekk**

- Ideologisk konflikt: kapitalisme vs. kommunisme
- USA og Sovjet som supermakter
- Jernteppet deler Europa
- NATO (1949) vs. Warszawapakten (1955)
- Atomvåpenkappløpet
- Proxy-kriger

Viktige hendelser

- Berlin-blokaden (1948–49)
- Koreakrigen (1950–53)
- Cubakrisen (1962)
- Vietnamkrigen (1955–75)
- Murens fall (1989)
- Sovjetunionens oppløsning (1991)

Norge i den kalde krigen

- NATO-medlem fra 1949
- Basepolitikken
- Grense mot Sovjet
- EF-avstemning 1972
- Strategisk posisjon i nord

Imperialisme og avkolonisering**Imperialismen (ca. 1870–1914)**

- Europeisk kolonisering av Afrika og Asia
- “Kappløpet om Afrika”
- Økonomiske motiver – råstoffer, markeder
- “Sivilisasjonsoppdraget”
- Rasisme og sosialdarwinisme
- Berlin-konferansen (1884–85)

Avkolonisering (ca. 1945–1975)

- Indias uavhengighet (1947)
- Indonesia (1949)
- Afrikanske land fra 1960
- Algeriekrigen (1954–62)
- Vietnamkrigen
- Ny-kolonialisme og arv etter kolonitiden

Historisk metode**Kildekritikk**

- **Primærkilder** – fra samtiden
- **Sekundærkilder** – basert på andre kilder
- **Opphav** – hvem, når, hvor, hvorfor?
- **Tendens** – avsenderens syn/hensikt
- **Relevans** – belyser kilden problemstillingen?
- **Representativitet** – typisk eller unntak?
- **Troverdighet** – nær og sant?

Historiske perspektiver

- **Aktørperspektiv** – enkeltpersoners valg
- **Strukturperspektiv** – samfunnsforhold
- **Ovenfra** – makthavernes syn
- **Nedenfra** – vanlige folks liv
- **Kjønnsperspektiv**
- **Minoritetsperspektiv**

Årsaksforklaringer

- Bakgrunnsårsaker (langsiktige)
- Medvirkende årsaker
- Utløsende årsaker (kortsiktige)
- Nødvendige vs. tilstrekkelige årsaker
- Multikausale forklaringer

Historiografi

- Historieskriving endres over tid
- Påvirkes av samtiden
- Ulike tolkninger av samme hendelse
- Kritisk lesing av faglitteratur

Nyttige begreper**Politiske begreper**

- Demokrati, diktatur, autokrati
- Parlamentarisme, konstitusjonalisme
- Nasjonalisme, patriotisme
- Liberalisme, konservatisme, sosialisme
- Fascisme, nazisme, kommunisme
- Imperialisme, kolonialisme
- Totalitær stat, rettsstat

Økonomiske begreper

- Merkantilisme, kapitalisme
- Industrialisering, urbanisering
- Inflasjon, depresjon
- Frihandel, proteksjonisme
- Velferdsstaten

Sosiale begreper

- Stender, klasser
- Borgerskapet, arbeiderklassen
- Sosial mobilitet
- Likestilling, stemmerett

Viktige årstall

- 1789 – Franske revolusjon
- 1814 – Norsk grunnlov
- 1884 – Parlamentarisme i Norge
- 1905 – Unionsoppløsning
- 1914–18 – Første verdenskrig
- 1917 – Russisk revolusjon
- 1929 – Wall Street-krakket
- 1933 – Hitler til makten
- 1939–45 – Andre verdenskrig
- 1945 – FN grunnlagt
- 1947–91 – Den kalde krigen
- 1989 – Berlinmurens fall
- 1991 – Sovjet oppløst